

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI
ȘI SPORTULUI
INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN - ILFOV
OLIMPIADA NAȚIONALĂ DE FIZICĂ
Ediția a 48-a; 1 – 6 aprilie 2012
PROBA PRACTICĂ

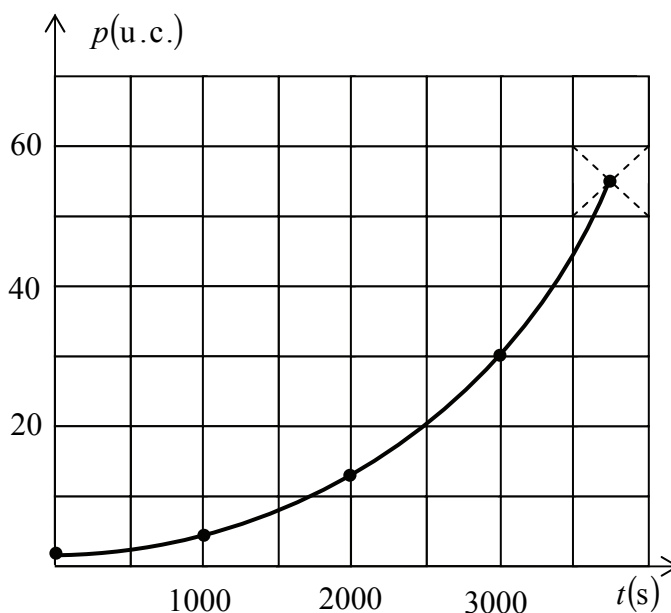
XII
B

B. gyakorlat

1. feladat Rádió űrszondák ismeretlen bolygók légkörében

Egy speciális műholdat indítottak a Földről egy, a Naprendszeren kívüli bolygórendszer irányába, azzal a céllal, hogy a bolygórendszer két, ismeretlen, $(P_1; P_2)$ bolygójának CO_2 -ből álló atmoszféráiról gyűjtsön információkat majd ezeket a Földre továbbítsa. Amikor a műhold megközelítette a bolygókat, egy-egy rádiószondát indított útjára a bolygók felszíne felé. Miközben a rádiószondák, $(R_1; R_2)$ egyenletesen ereszkednek a bolygók felszíne felé, függőleges irányban, információkat küldenek a bolygók légköri nyomásáról.

A P_1 bolygó p légköri nyomásának (tetszőleges mértékegységben, u.c.) változása a t ereszkedési idő függvényében az 1-es ábrán található grafikonon látható (t másodpercekben van kifejezve). A P_1 bolygó felszínére érve, az R_1 rádiószonda megmérte és továbbította a légkör hőmérsékletének értékét a bolygó felszínén, $T_0 = 700 \text{ K}$, valamint a a gravitációs gyorsulás értékét, $g_0 = 10 \text{ ms}^{-2}$.

1. ábra

Követelmények

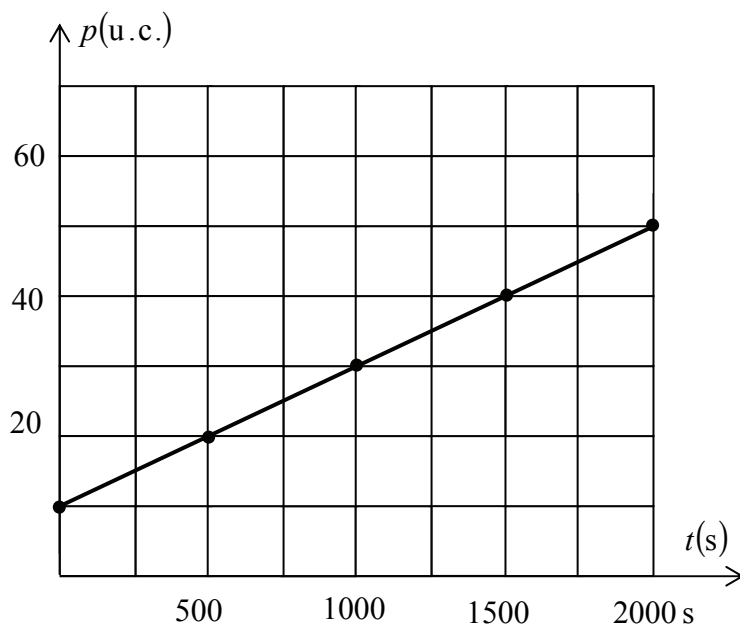
a) *Határozd meg* azt a h_0 magasságot, amelyről a rádiószonda megkezdte az egyenletes ereszkedést és az adatok továbbítását.

b) *Határozd meg* a P_1 bolygó légkörének hőmérsékletét $h = 39,6$ km magasságban. Ismertek: az ideális gázállandó, $R = 8,3$ J/molK; a széndioxid (CO_2) móltömege, $\mu = 44$ g/mol.

c) A P_2 bolygó p légköri nyomásának (tetszőleges mértékegységben, u.c.) változása a t ereszkedési idő függvényében az 2-es ábrán található grafikonon látható (t másodpercekben van kifejezve). A P_2 bolygó felszínére érve, az R_2 rádiószonda megmérte és továbbította a légkör hőmérsékletének értékét a bolygó felszínén, $T_0 = 750$ K, valamint a gravitációs gyorsulás értékét, $g_0 = 8 \text{ ms}^{-2}$.

Ábrázold grafikusán a $p = f(h)$ és $T = f(h)$ függvényeket a P_2 bolygó légkörére, ha ez ugyancsak széndioxidból (CO_2) áll.

Feltételezd, hogy a gravitációs gyorsulások értékei a rádiószondák ereszkedési szakaszain állandóak.

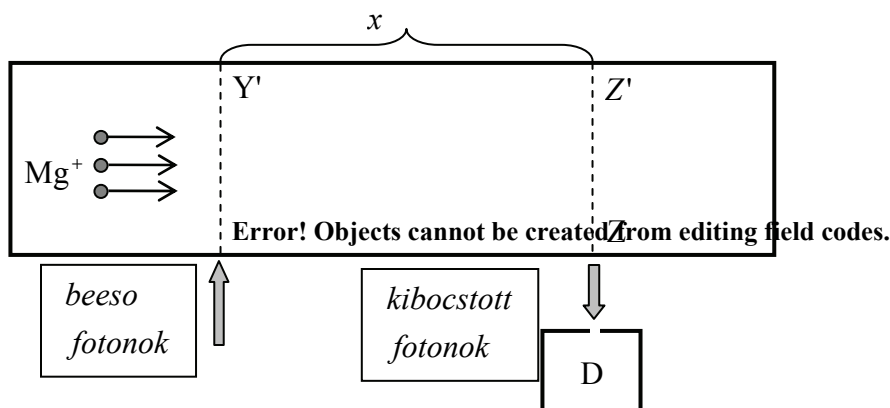

2. ábra

B. Gyakorlat

2. feladat. Besugárzott magnézium ionk (Mg^+).

Egy magnéziumion Mg^+ nyaláb, melyet $U = 100$ kV feszültségen gyorsítottak, egy légritkított csövön halad át, amint az alább ábrán látható. Az YY' metszetben a nyalábot egy $E_1 = 10$ eV energiájú fotonokból álló foton nyaláb keresztez, a Mg^+ ionokat gerjesztését eredményezve.

Egy keskeny érzékelő réssel ellátott D detektor segítségével rögzítik az ionnyaláb által az YY' keresztmetszettől x távolságra kibocsátott, E_1 energiájú fotonok N_f számát, az alábbi táblázat szerint.

x (cm)	2	4	6	8	10
Error! Objects cannot be created from editing field codes.	905	465	215	108	51

Tudjuk, hogy:

- ha N_0 kezdetben a gerjesztett Mg^+ ionok száma, akkor egy t idő után még gerjesztett állapotban lévő ionok számát az alábbi kifejezés adja meg $N(t) = N_0 e^{-t/\tau}$, ahol τ a gerjesztett állapotban lévő ion átlagos élettartama;
- az ionnyaláb által kibocsátott fotonok számát a ZZ' keresztmetszetben, mely x távolságra található az YY' keresztmetszettől az $N_f(x) = K \frac{N(t)}{\tau}$ összefüggés adja meg, ahol K egy arányossági tényező.

Követelmények

- Határozzátok meg* a Mg^+ ion E_1 energiájú gerjesztett állapotának átlagos élettartamát.
- Határozzátok meg* a K arányossági tényező értékét, tudva, hogy $N_0 = 10^{20}$.
- Ha a Mg^+ ionokat $E_2 = 11,6$ eV, energiájú fotonokkal sugározzuk be az YY' keresztmetszet mentén, megállapítjuk, hogy a távolság melyen a nyaláb által kibocsátott E_2 energiájú fotonok száma felére csökken, $n = 7$ -szer kisebb mint az előző esetben. *Határozzátok meg* a Mg^+ ion E_2 -es energiájú gerjesztett állapotának átlagos élettartamát.

Adottak: $A_{Mg} = 24$; $1 u = 1,67 \cdot 10^{-27}$ kg; $e = 1,6 \cdot 10^{-19}$ C. Tudjuk, hogy: $\ln 1890 = 7,544$.

Javasolta: prof. dr. Mihail Sandu
G.Ș.E.A.S. Călimănești

Fordították: Szász Francisc - „M. Eminescu” Főgimnázium, Szatmárnémeti
 Faluvégi Ervin Zoltán - „Silvania” Főgimnázium, Zilah

